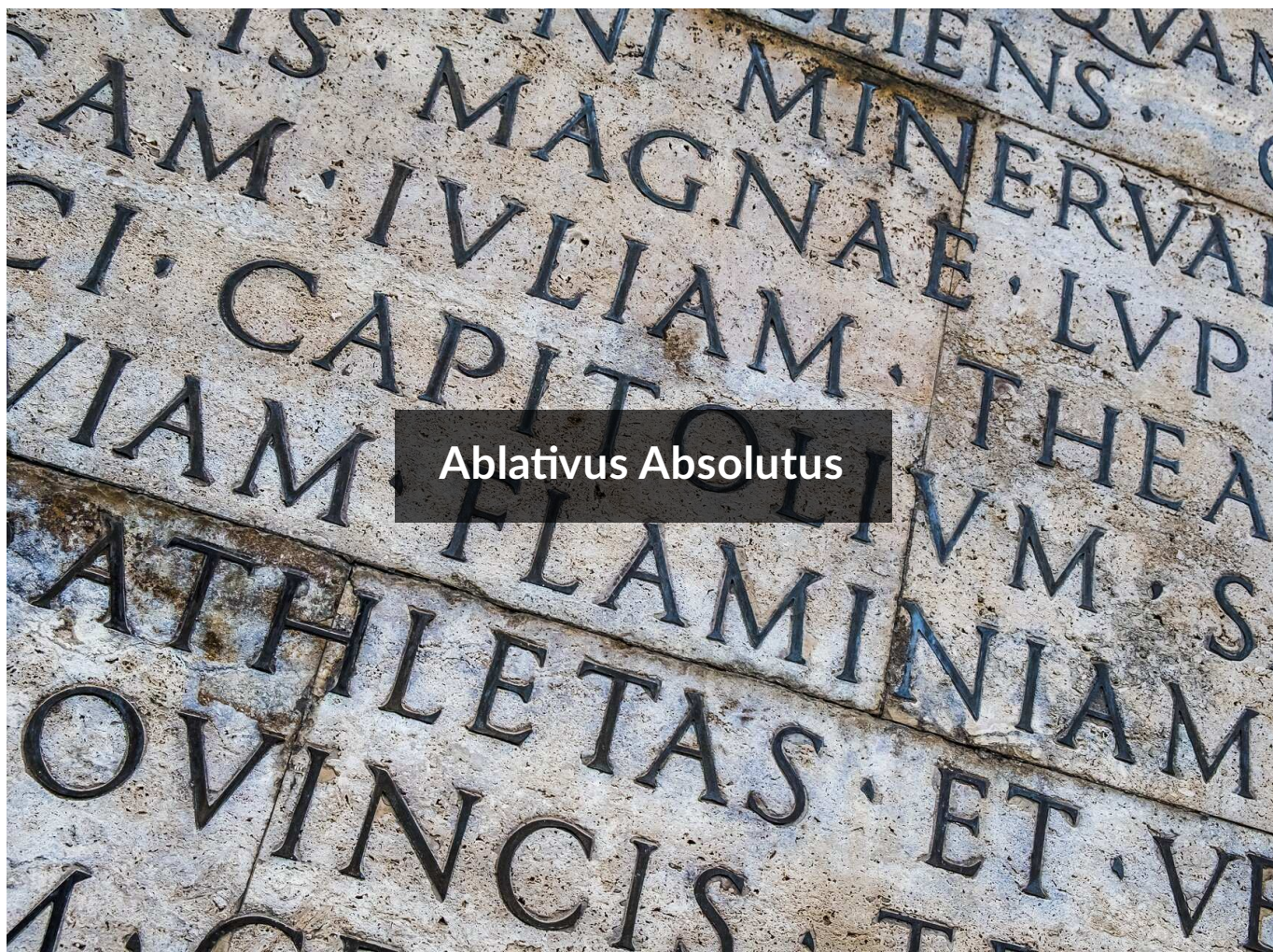

Ablativus Absolutus

- Ablativus Absolutus

Ablativus Absolutus

Ważne daty

310 p.n.e. – Pompeje są po raz pierwszy wspomniane w historii, podczas Drugiej Wojny Samnickiej, kiedy to rzymska flota zawinęła do portu pompejańskiego, by stamtąd przeprowadzić atak na pobliską Nucerię.

89 p.n.e. – rozpoczyna się przymusowa romanizacja Pompejów, jako kara za przystąpienie do rebelii przeciwko Rzymowi. Odtąd język oskijski zostaje wyparty przez łacinę.

Scenariusz dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

2. zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

4) następujące konstrukcje składniowe charakterystyczne dla łaciny: Accusativus cum infinitivo (ACI), Nominativus cum infinitivo (NCI), coniugatio periphrastica passiva (CPP), Ablativus absolutus, bezprzyimkowe użycie nazw miast,

13) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie zjawisk składniowych:

c) przy przekształcaniu zdań zawierających charakterystyczne dla łaciny zjawiska składniowe poprawnie posługuje się następującymi konstrukcjami składniowymi: Accusativus cum infinitivo (ACI), Nominativus cum infinitivo (NCI), coniugatio periphrastica passiva (CPP), Ablativus absolutus, bezprzyimkowe użycie nazw miast;

16) poprawnie tłumaczy charakterystyczne dla łaciny:

b) następujące zjawiska składniowe Accusativus cum infinitivo (ACI), Nominativus cum infinitivo (NCI), coniugatio periphrastica passiva (CPP), Ablativus absolutus, bezprzyimkowe użycie nazw miast,

Nauczysz się

rozwijać umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstów w języku łacińskim oraz w języku polskim;

wykonywać zadania związane z tłumaczeniem zdań zawierających składnię ablativus absolutus;

rozwijać kompetencje językowe poszerzając zasób słownictwa w języku łacińskim.

Formy ablativus absolutus

Ablativus absolutus to składnia charakterystyczna dla języka łacińskiego, której nie można dosłownie przetłumaczyć na język polski.

Jak ją rozpoznać? Wyróżniamy dwa rodzaje tejże składni:

1. rzeczownik (lub zaimek) + participium praesentis activi, przy czym obie formy postawione są w ablatiwie, np. *sōlē oriente*

2. rzeczownik (lub zaimek) + participium perfecti passivi, i tu także obie formy w ablatiwie, np. *Troiā victā*

A oto przykłady zastosowania składni ablativus absolutus:

Berthold Werner, „Bitwa Aleksandra Wielkiego”, przed 79 n.e., z Domu Fauna w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, CC BY-SA 3.0

Autor nieznany, „Sprzedaż chleba w Pompejach”, przed 79 n.e., z domu nr VII w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, domena publiczna

Wolfgang Rieger, „Menander”, przed 79 n.e., z Domu Menandra w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, domena publiczna

Jebulon, „Akteon”, przed 79 n.e., z Domu Menandra w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, domena publiczna

Autor nieznany, „Narodziny Venus”, przed 79 n.e., Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, domena publiczna

Wolfgang Rieger, „Zamieszki w Amfiteatrze w Pompejach”, przed 79 n.e., z Domu nr 1 w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, domena publiczna

Wolfgang Rieger, „Bachus i wąż”, przed 79 n.e., z Domu Stulecia w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, domena publiczna

Ćwiczenie 1

Podziel przykłady składni ablativus absolutus z zaprezentowanych w materiale zdań na dwie kategorie w zależności od rodzaju użytego imiesłowu (participium).

Z participium praesentis activi

Omnibus dormientibus

Nucerinīs victīs

Pānibus ēmptīs

Marī spūmante

Fōrmā mūtātā

Alexandrō rēgnante

Serpentibus appropinquantibus

Z participium perfecti passivi

Znaczenie ablativus absolutus

Wiemy już, że składnia **ablativus absolutus** złożona jest z **rzeczownika** (lub zaimka) oraz **imiesłowu** postawionych w ablatiwie i że nie można jej dosłownie przetłumaczyć na język polski.

Język łaciński okazuje się tutaj bardzo zwięzły, ponieważ dwa słowa mogą zastąpić **zdanie podrzędne**. Ablativus absolutus jest tłumaczony na język polski jako zdanie:

- Czasowe (rozpoczynające się od spójnika **gdy, kiedy**)
- Przyczynowe (rozpoczynające się od spójnika **ponieważ**)
- Przyzwalające (rozpoczynające się od spójnika **choć**)
- Warunkowe (rozpoczynające się od spójnika **jeśli, jeżeli**)

Nasuwa się zatem pytanie, jakie znaczenie ma wspomniana wcześniej różnica w tłumaczeniu w zależności od rodzaju użytego **Imiesłów przysłówkowy uprzedni** (participium).

Jeśli w skład wyrażenia **ablativus absolutus** wchodzi **participium praesentis activi**, zwrot ten wyraża **czynność równoczesną** z czynnością zdania nadrzędnego.

A zatem zdanie: **Alexandrō rēgnante militēs Macedonum multa bella gessērunt**. może być przetłumaczone na język polski jako:

- Gdy Aleksander był królem, żołnierze macedońscy przeprowadzili wiele wojen.
- Ponieważ Aleksander był królem, żołnierze macedońscy przeprowadzili wiele wojen.
- Choć Aleksander był królem, żołnierze macedońscy przeprowadzili wiele wojen. – to zdanie nie zgadza się z prawdą historyczną i naturą Aleksandra Wielkiego.
- Jeżeli Aleksander był królem, żołnierze macedońscy przeprowadzili wiele wojen. – to zdanie z kolei wydaje się niezręczne stylistycznie w języku polskim.

Jeśli w skład wyrażenia **ablativus absolutus** wchodzi **participium perfecti passivi**, zwrot ten wyraża **czynność wcześniejszą** od czynności zdania nadrzędnego.

A zatem zdanie: **Pānibus ēmptis Pompēiānī domum rediērunt**. może być przetłumaczone na język polski jako:

- Gdy chleb został kupiony, Pompejanie wrócili do domu.
- Ponieważ chleb został kupiony, Pompejanie wrócili do domu.
- Choć chleb został kupiony, Pompejanie wrócili do domu – to zdanie nie do końca jest dla nas logiczne

- Jeżeli chleb został kupiony, Pompejanie wrócili do domu – to zdanie z kolei wydaje się niezręczne stylistycznie w języku polskim.

Inne sposoby tłumaczenia ablativus absolutus

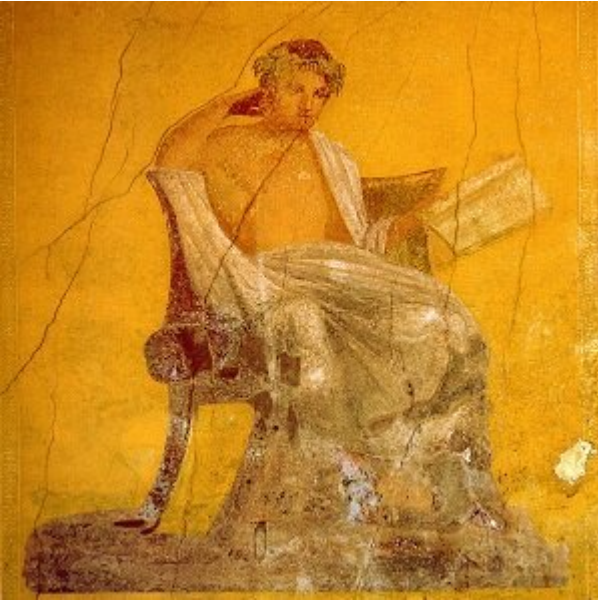
Oprócz tłumaczenia składni **ablativus absolutus** na język polski za pomocą zdań podrzędnych (**CPPW**) możemy zastosować inne sposoby przełożenia jej na język ojczysty:

1. Rzeczownik + przyimek, np. **Alexandrō rēgnante** – za rządów Aleksandra, za panowania Aleksandra, **Pānibus ēmptīs** – po zakupie chlebów, po kupieniu chlebów
2. Participium perfecti passivi – jako **imiesłów przysłówkowy uprzedni** (zakończony na –wszy, –wszy), ale tylko wtedy, gdy podmiot zdania nadrzędnego to jednocześnie osoba działająca w ablativus absolutus, np. **Pānibus ēmptīs** – kupiwszy chleby
3. Zdanie niezależne połączone ze zdaniem nadrzędnym spójnikiem „i” lub „a”, np. **Alexandrō rēgnante militēs Macedonum multa bella gessērunt.** – Aleksander był królem, a żołnierze macedońscy prowadzili wiele wojen.; **Pānibus ēmptīs Pompēiāni domum rediērunt.** – Pompejanie kupili chleby i poszli do domu.

Zadania

Ćwiczenie 2

Do poniższego zdania dobierz właściwe tłumaczenia w języku polskim: „Omnibus dormientibus Menander cōmoediās scribēbat.”

Po tym, jak wszyscy spali, Menander napisał komedię.

Po spaniu Menander pisał komedie.

Wypawszy się Menader pisał komedie.

Gdy wszyscy spali, Menander pisał komedie.

Wszyscy spali, a Menander pisał komedie.

Jeżeli wszyscy spali, Menander pisał komedie.

Ponieważ wszyscy spali, Menander pisał komedie.

Ćwiczenie 3

Przeczytaj propozycje tłumaczenia poniższego zdania, a następnie zaznacz znakiem te, które są prawidłowe stylistycznie i gramatycznie oraz zgodne z zasadami logiki.

Fōrmā mūtātā¹ Actaeōn² ā canibus suīs lacerātus³ est.

Ponieważ Akteon zmienił postać, został rozszarpany przez własne psy.

Jeżeli zmienisz postać, Akteonie, pogryzą cię psy.

Zmieniwszy postać Akteon został rozszarpany przez własne psy.

Po zmianie postaci Akteon został rozszarpany przez własne psy.

Chociaż Akteon zmienił postać, został rozszarpany przez własne psy.

Gdy Akteon zmieniał postać zaczęły go gryźć psy.

W trakcie zmiany postaci Akteon został zaatakowany przez psy.

Kiedy Akteon zmienił postać, został rozszarpany przez własne psy.

Akteon zmienił postać i został rozszarpany przez własne psy.

Ćwiczenie 4

Przeczytaj poniższe zdanie, a następnie wybierz jedno prawidłowe jego tłumaczenie na język polski:

Marī spūmante Venus nāta est.

Spieniwszy morze, narodziła się Wenus.

Chociaż morze się spieniło, narodziła się Wenus.

W momencie, gdy morze się spieniło, urodziła się Wenus.

Ćwiczenie 5

Do poniższego zdania dobierz właściwe tłumaczenia w języku polskim:

"Nucerinīs victīs Pompēiānī ab imperātōre pūnītī sunt. "

- Gdy Nucerianie pokonali Pompejan, zostali oni ukarani przez władcę.
- Pokonawszy Nucerian, Pompejanie zostali ukarani przez władcę.
- W trakcie walki z Nucerianami, Pompejanie zostali ukarani przez władcę.
- Po pokonaniu Nucerian, Pompejanie zostali ukarani przez władcę.
- Pompejanie pokonali Nucerian i zostali ukarani przez władcę.
- Jeżeli pokonamy Nucerian, my, Pompejanie, ukarzymy władcę.

Choć pokonali Nucerian, Pompejanie zostali ukarani przez władcę.

Ćwiczenie 6

Przeczytaj poniższe zdanie, a następnie wybierz jedno prawidłowe jego tłumaczenie na język polski:

"Serpentibus appropinquantibus Bacchus ex monte Vesuviō dēscendēbat. "

Wężę, zbliżywszy się, sprowadziły Bachusa z Wezuwiusza.

Po nadejściu węży, Bachus zszedł z góry Wezuwiusz.

Gdy zbliżały się wężę, Bachus schodził z góry Wezuwiusz.

Ćwiczenie 7

Dobierz polskie tłumaczenia do poniższych zdań łacińskich:

Alexandrō rēgnante mīlitēs Macedonum
multa bella gessērunt.

Kupiwszy chleb Pompejanie wrócili do
domu.

Nucerīnīs victīs Pompēiānī ab
imperātōre pūnītī sunt.

Gdy zbliżały się węże, Bacchus schodził
z góry Wezuwiusz.

Serpentibus appropinquantibus
Bacchus ex monte Vesuviō
dēscendēbat.

Zmieniwszy postać Akteon został
rozszarpany przez psy.

Omnibus dormientibus Menander
cōmoediās scrībēbat.

Kiedy wszyscy spali Menander pisał
komedie.

Pānibus ēmptīs Pompēiānī domum
rediērunt.

W momencie, gdy morze się speniło,
narodziła się Wenus.

Marī spūmante Venus nāta est.

Za panowania Aleksandra, żołnierze
macedońscy przeprowadzili wiele
wojen.

Fōrmā mūtātā Actaeōn ā canibus suīs
lacerātus est.

Chociaż Pompejanie pokonali Nucerian,
zostali ukarani przez władcę.

Słowniki

Słownik pojęć

Imiesłów przysłówkowy uprzedni

imiesłów oznaczający czynność wcześniejszą w stosunku do tej, którą wyraża orzeczenie zdania, np. przeczytawszy, zjadłszy

Składnia logiczna

syntaksa, dział logiki zajmujący się klasyfikacją różnych kategorii logicznych wyrażen językowych, badaniem ich wzajemnych związków oraz warunków poprawnego budowania wyrażen złożonych

Słownik łacińsko-polski

Galeria dzieł sztuki

Berthold Werner, „Bitwa Aleksandra Wielkiego”, przed 79 n.e., z Domu Fauna w Pompejach, Narodowe Muzeum Archeologiczne w Neapolu, Włochy, wikimedia.org, CC BY-SA 3.0

Bibliografia

O. Jurewicz, L. Winniczuk, J. Żuławska, *Język łaciński. Podręcznik dla lektoratów szkół wyższych*, Warszawa 1998.

Jan Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Warszawa 1978.

H. Wolanin, *Gramatyka opisowa klasycznej łaciny w ujęciu strukturalnym*, Kraków 2012.

Lidia Winniczuk, *Lingua Latina; Łacina bez pomocy Orbiliusza*, Warszawa 1975.

Oryginalna azetka; Encyklopedia PWN, Warszawa 2016.